

POSTANOWIENIE

Dnia 13 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Motuk

w sprawie dotyczącej zawieszenia w czynnościach prokuratora Prokuratury Okręgowej w C. X.Y.

po rozpoznaniu w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej

na posiedzeniu w dniu 13 marca 2025 r.

wniosku prokuratora X.Y. o wyłączenie SSN Grzegorza Pastuszki od udziału w rozpoznaniu sprawy o sygn. akt I ZB 2/25

na podstawie art. 41 § 1 k.p.k.

postanowił

pozostawić wniosek bez rozpoznania

UZASADNIENIE

Przed Sądem Najwyższym – Izbą Odpowiedzialności Zawodowej zawisła sprawa zainicjowana zażaleniem prokuratora Prokuratury Okręgowej w C. X.Y. na postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 31 października 2024 r. sygn. akt I ZSK 8/24 o przedłużeniu zawieszenia go w czynnościach służbowych. Sprawie tej została nadana sygn. akt II ZO 113/24, a do jej rozpoznania został wyznaczony skład sądu z udziałem SSNN Wiesława Kozielowicza, Zbigniewa Korzeniowskiego oraz Ławnika SN Grzegorza Gołębiowskiego.

Prokurator X.Y. wnioskiem z dnia 29 grudnia 2024 r. wystąpił o zbadanie spełniania wymogów niezawisłości i bezstronności przez SSN Zbigniewa Korzeniowskiego.

Sprawie zainicjowanej tym wnioskiem została nadana sygn. akt I ZB 2/25, a do jej

rozpoznania został wylosowany skład sądu z udziałem m.in. SSN Grzegorza Pastuszki.

Prokurator X.Y. w piśmie z dnia 26 stycznia 2025 r. sformułował wniosek o wyłączenie SSN Grzegorza Pastuszki od udziału w rozpoznaniu sprawy o sygn. akt I ZB 2/25. Upatrując podstawy prawnej wniosku o wyłączenie w treści art. 41 § 1 k.p.k. wskazał, że skład sądu z udziałem SSN Grzegorza Pastuszki narusza prawo strony do sądu niezawisłego i bezstronnego w myśl gwarancyjnych norm sprawiedliwości proceduralnej wyrażonych w art. 45 Konstytucji i art. 6 Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności i nie gwarantuje mu rzetelnego procesu.

W uzasadnieniu złożonego wniosku prokurator X.Y. stwierdził, że SSN Grzegorz Pastuszko został powołany do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, której status – jako niezawisłego i bezstronnego sądu ustanowionego przez prawo – został zakwestionowany w orzeczeniach Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego, a także Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (wyrok z dnia 23 listopada 2023 r. w sprawie *Wałęsa* przeciwko Polsce, nr skargi 50849/21).

Drugim powodem uzasadniającym wyłączenie jest powołanie SSN Grzegorza Pastuszki na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego w procedurze przewidującej udział Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej z zastosowaniem przepisów ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw. Zdaniem wnioskodawcy, udział sędziego powołanego we wskazanej procedurze w orzekaniu prowadzi do nienależytej obsady sądu w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k., co stwierdził Sąd Najwyższy w uchwale połączonych Izb z dnia 23 stycznia 2020 r. sygn. akt BSA I-4110-1/20, uchwale z dnia 2 czerwca 2022 r. sygn. akt I KZP 2/22 oraz w szeregu innych orzeczeń, wymienionych w uzasadnieniu wniosku.

Wnioskodawca wskazał ponadto, że status SSN Grzegorza Pastuszki został zakwestionowany w orzeczeniach Sądu Najwyższego, m.in. w postanowieniu z dnia 11 stycznia 2024 r. sygn. akt V KB 1/24.

W konkluzji wnioskodawca stwierdził, że SSN Grzegorz Pastuszko nie został prawidłowo powołany na urząd sędziego i nie jest osobą uprawnioną do orzekania w Sądzie Najwyższym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

W pierwszej kolejności należy odnotować, że w dniu 7 marca 2024 r. do Sądu Najwyższego wpłynął wniosek prokuratora X.Y. o wyłączenie od udziału w rozpoznaniu niniejszej sprawy (sygn. akt I ZO 12/25) SSN Marka Motuka. Skarżący korzystając ze swoich uprawnień procesowych, formułuje wnioski o wyłączenia w licznych sprawach incydentalnych, co powoduje, że rozpoznanie zasadniczej sprawy dotyczącej kwestii jego zawieszenia w czynnościach służbowych napotyka przeszkody proceduralne o nieokreślonym czasie trwania. Jakkolwiek oczywiste jest, że skarżącemu przysługuje prawo do rozpoznania sprawy przez sąd cechujący się bezstronnością, to przysługuje mu również prawo do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, które jest gwarantowane przez art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz art. 6 ust. 1 Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. W kolizji, do jakiej na tle sytuacji procesowej prokuratora X.Y. dochodzi między prawem do sądu bezstronnego oraz prawem do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki (w rozsądnym terminie), należy, na obecnym etapie postępowania, dać jednak prymat tej drugiej wartości, zwłaszcza że – z uwagi na treść zdania drugiego art. 42 § 3 k.p.k. – w przypadku ewentualnego zakwestionowania bezstronności sędziego orzekającego w niniejszej sprawie, czynności procesowe w niej dokonane staną się bezskuteczne. Tym samym skarżący nie zostanie pozbawiony prawa do rozpoznania sprawy przez bezstronny sąd, natomiast istnieje poważne ryzyko, że w przypadku zaniechania procedowania w niniejszej sprawie, zostanie naruszone jego prawo do uzyskania rozstrzygnięcia w rozsądnym terminie. Kierując się powyższymi względami, Sąd Najwyższy zdecydował się na kontynuowanie procedowania w przedmiocie

wniosku o wyłączenie SSN Grzegorza Pastuszki od udziału w rozpatrzeniu sprawy o sygn. akt I ZB 2/25.

Przystępując do rozpoznania wskazanego wniosku o wyłączenie, należy stwierdzić, że wniosek powinien zostać pozostawiony bez rozpoznania, bowiem przytoczona w nim argumentacja koncentruje się wyłącznie na okolicznościach, których rozważenie w kontekście art. 41 § 1 k.p.k. jest niedopuszczalne.

Należy przypomnieć, że skutecznej podstawy wyłączenia sędziego w trybie określonym powołanym przepisem można doszukiwać się jedynie w okolicznościach natury faktycznej, gdyż tylko one mogą prowadzić do wniosku, że powstaną uzasadnione wątpliwości co do bezstronności sędziego, a więc uzasadnione wątpliwości, że dana sprawa zostanie rozstrzygnięta w sposób stronniczy, a więc z nieuzasadnioną korzyścią procesową dla którejkolwiek ze stron. Wnioskodawca nie wykazał natomiast, by do takich wątpliwości prowadziły okoliczności, które mają charakter wyłącznie prawny, a wręcz ustrojowy.

Treść wniosku wskazuje, że wątpliwość co do bezstronności SSN Grzegorza Pastuszki ma wynikać w znacznej mierze z faktu, że został powołany na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej z zastosowaniem art. 9a u.k.r.s., a zatem – w ocenie wnioskodawcy – w procedurze wadliwej, niespełniającej standardów niezawisłości i bezstronności. Przedstawione przez wnioskodawcę wątpliwości co do bezstronności wymienionego sędziego w sprawie o sygn. akt I ZB 2/25, wywiedzione zostały zatem w najistotniejszym zakresie z okoliczności wręcz normatywnych, towarzyszących jego powołaniu na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego – i na tej kwestii w zasadzie skoncentrowano uzasadnienie wniosku.

Zwracając uwagę na tak zaprezentowaną argumentację wniosku o wyłączenie sędziego, przy jego ocenie należy uwzględnić aktualnie obowiązujące brzmienie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2024 r. poz. 622), zwanej dalej u.SN, w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2022 r. poz. 1259), na mocy której do ustawy o Sądzie Najwyższym został dodany

art. 29 § 4 stanowiący wprost o tym, że okoliczności towarzyszące powołaniu sędziego Sądu Najwyższego nie mogą stanowić wyłącznej podstawy do podważenia orzeczenia wydanego z udziałem tego sędziego lub kwestionowania jego niezawisłości i bezstronności. Jednocześnie, ustawodawca wspomnianą nowelizacją wprowadził tryb tzw. testu bezstronności, w którym – zgodnie z art. 29 § 5 u.SN – dopuszczalne jest badanie spełnienia przez sędziego Sądu Najwyższego (lub sędziego delegowanego) wymogów niezawisłości i bezstronności z uwzględnieniem okoliczności towarzyszących jego powołaniu i jego postępowania po powołaniu, jeżeli w okolicznościach danej sprawy może to doprowadzić do naruszenia standardu niezawisłości lub bezstronności, mającego wpływ na wynik sprawy z uwzględnieniem okoliczności dotyczących uprawnionego oraz charakteru sprawy.

Choć ten ostatni przepis, z uwagi na treść art. 29 § 6 u.SN, nie mógł mieć zastosowania w niniejszej sprawie, a w więc w sytuacji, kiedy wnioskodawca chciał zakwestionować możliwość orzekania przez sędziego w sprawie z wniosku o przeprowadzenie tzw. testu niezawisłości i bezstronności, nie sposób go zupełnie pozostawić poza uwagę przy wykładni art. 41 § 1 k.p.k. Pojawia się bowiem pytanie, czy w ogóle w polskim prawie ustrojowym istnieją regulacje dopuszczające wyłączenie sędziego z powodów wyłącznie systemowych, związanych w istocie z przebiegiem procesu nominacyjnego, a ściślej wręcz z porządkiem prawnym, zgodnie z którym proces ten przebiegał. Odpowiedź na to pytanie, z punktu widzenia przywołanej regulacji jest negatywna, co potwierdza również orzecznictwo Sądu Najwyższego. W postanowieniu z dnia 28 grudnia 2023 r. sygn. akt III CB 55/23, Sąd Najwyższy wskazał, że przez okoliczności towarzyszące powołaniu sędziego na tle art. 29 § 5 u.SN należy rozumieć nie okoliczności o charakterze generalnym, odwołujące się do systemowych rozwiązań procesu powoływania sędziów (a zatem w istocie okoliczności dotyczące sposobu ich powołania), lecz indywidualne okoliczności powołania, odnoszące się do konkretnego sędziego objętego wnioskiem o przeprowadzenie tzw. testu niezawisłości i bezstronności (tak też Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 6 marca 2024 r. sygn. akt III CB 18/24). Z kolei w postanowieniu z dnia 23 maja 2023 r. sygn. akt III PUB 1/23 Sąd Najwyższy stwierdził, że przedmiotem badania w

trybie art. 29 § 5 u.SN jest dochowanie „wymogów” (standardu) niezawisłości i bezstronności w kontekście konkretnej sprawy w tym sensie, iż ewentualne deficyty niezawisłości i bezstronności mogą oddziaływać na wynik tej sprawy. Ścisły związek badania z konkretną sprawą potwierdza to, że powinno ono uwzględniać okoliczności dotyczące uprawnionego oraz charakteru sprawy. (...) przez okoliczności towarzyszące powołaniu sędziego na tle art. 29 § 5 u.SN należy rozumieć nie okoliczności o charakterze generalnym, odwołujące się do systemowych rozwiązań procesu powoływania sędziów (a zatem w istocie okoliczności dotyczące sposobu ich powołania), lecz indywidualne okoliczności powołania, odnoszące się do konkretnego sędziego objętego wnioskiem o przeprowadzenie tzw. testu niezawisłości i bezstronności.

Uwzględniając powyższe, nie sposób uznać, że to, co jest wręcz wyraźnie wykluczone przez jeden przepis prawa, z uzasadnionych powodów mających szeroki, bo ustrojowy charakter, będzie dopuszczalne z punktu widzenia innego przepisu prawa, w tym wypadku art. 41 § 1 k.p.k., mającego przecież charakter procesowy, a więc, że ten ostatni przepis będzie w istocie mógł stanowić podstawę abstrakcyjnego wyłączenia sędziego z powodów w istocie ustrojowych, gdyż dotyczących otoczenia prawnego, w jakim dany sędzia został powołany na stanowisko.

W art. 41 § 1 k.p.k. – przepisie, na który powołał się wnioskodawca – zawarto ogólną podstawę wyłączenia sędziego (*iudex suspectus*), którą co do zasady może być okoliczność mogąca wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie. Nie ulega jednak wątpliwości, że zarówno instytucja tzw. testu bezstronności przewidziana w przepisach ustawy o Sądzie Najwyższym (z powodów, o których była już mowa), jak też mechanizm wyłączenia sędziego na podstawie art. 41 § 1 k.p.k., służą sądowej kontroli bezstronności sędziego, który ma brać udział w rozpoznawaniu konkretnej, określonej sprawy, a nie wyłączeniu z rozpoznawania spraw w ogóle, a taki sens ma złożony przez prokuratora X.Y. wniosek. Instytucje te różnią się natomiast zakresem przedmiotowym, który w przypadku pierwszej z nich jest węższy. Ustawa o Sądzie Najwyższym w sposób szczególny reguluje badanie kwestii bezstronności

sędziego w kontekście okoliczności towarzyszących powołaniu sędziego oraz jego postępowania po powołaniu, a zatem w tym zakresie w stosunku do art. 41 § 1 k.p.k. stanowi *lex specialis*, wyłączając tym samym możliwość badania określonych w niej przesłanek w ogólnej procedurze. Z drugiej strony, wyłączenie zawarte w art. 29 § 4 u.SN ma oddziaływanie generalne, co wynika z jego ustrojowego charakteru. Przedstawione stanowisko implikuje stwierdzenie, że w trybie art. 41 § 1 k.p.k. nie można oceniać zagadnienia bezstronności sędziego w aspekcie okoliczności towarzyszących jego powołaniu, co w konsekwencji przesądza o niedopuszczalności wniosku złożonego na podstawie tego przepisu, w sytuacji, gdy wniosek ten oparty jest jedynie na tych okolicznościach.

Należy też zaznaczyć, że zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 marca 2020 r., sygn. akt P 22/19 (który wszedł w życie z dniem 12 marca 2020 r.), przepis art. 41 § 1 k.p.k. utracił moc w zakresie, w jakim dopuszczał rozpoznanie wniosku o wyłączenie sędziego z powodu wadliwości powołania sędziego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, w skład której wchodzi sędziowie wybrani na podstawie art. 9a u.k.r.s. Już choćby z tego powodu rozważenie okoliczności przytoczonych we wniosku w kontekście powołanego przepisu jest niedopuszczalne.

Z kolei zapatrywania prawne dotyczące wpływu potencjalnej wadliwości powołania sędziego we wskazanym wyżej trybie na prawidłowość obsady sądu zawarte w uchwale połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r., sygn. akt BSA I-4110-1/20, utraciły swą aktualność, wobec wejścia w życie – z dniem 21 kwietnia 2020 r. – wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 kwietnia 2020 r., sygn. akt U 2/20. W powołanym orzeczeniu Trybunał Konstytucyjny uznał wspomnianą uchwałę za niezgodną z art. 179, art. 144 ust. 3 pkt 17, art. 183 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 8 ust. 1, art. 7 i art. 2 Konstytucji, art. 2 i art. 4 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej, a także z art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Skutkiem wejścia w życie powołanego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego jest utrata mocy obowiązującej aktu, którego niezgodność z normami prawnymi

wyższego rzędu została stwierdzona w tym orzeczeniu (por. art. 190 ust. 3 Konstytucji).

Powołane przez wnioskodawcę wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (m.in. w sprawach: *Wałęsa* przeciwko Polsce, *Reczkowicz* przeciwko Polsce, *Dolińska-Ficek* przeciwko Polsce i *Ozimek* przeciwko Polsce, *Advance Pharma* przeciwko Polsce) oraz orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej odnoszą skutki w sprawach, na tle których zostały wydane. Godzi się też zauważyć, że orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka nie mają mocy powszechnie obowiązującej normy prawnej i nie wywierają skutków *erga omnes*. Mają jedynie moc wiążącą w sprawach, na tle których zostały wydane. Niezależnie od tego wskazują państwom uznającym zwierzchność tych Trybunałów na potrzebę określonego ukształtowania obowiązującego w tych państwach porządku prawnego, nie ingerując samoistnie w treść norm prawnych w tym porządku obowiązujących. W tej sytuacji powołanie się przez wnioskodawcę w uzasadnieniu wniosku o wyłączenie na orzecznictwo tych Trybunałów nie mogło odnieść skutku w niniejszej sprawie.

Należy przypomnieć, że orzeczenia wskazanych trybunałów nie mają też charakteru źródeł prawa powszechnie obowiązującego, których zamknięty katalog został sformułowany w art. 87 Konstytucji. Jakkolwiek rozważania prawne zawarte w takich judykatach mogą oddziaływać na orzecznictwo sądów krajowych w sposób pośredni, tzn. mocą argumentacji prawnej w nich zawartej, to jednak nie mają one wiążącego charakteru dla Sądu Najwyższego przy rozstrzyganiu niniejszej sprawy.

Podobnie – jako niemającą charakteru źródła prawa powszechnie obowiązującego i odnoszącą skutek prawny w sprawie, na tle której została wydana – należy ocenić powołaną w uzasadnieniu uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2022 r. sygn. akt I KZP 2/22. Nie ma ona zresztą charakteru zasady prawnej i wiązała jedynie sąd, który wystąpił z pytaniem prawnym w trybie art. 441 § 1 k.p.k.

Wiążącego charakteru w niniejszej sprawie mają również inne powołane w uzasadnieniu wniosku o wyłączenie orzeczenia Sądu Najwyższego, a także – bliżej niezacytowane – orzeczenia Naczelnego Sądu Administracyjnego. W kontekście tego ostatniego Sądu warto przywołać stanowisko wyrażone w wyrokach Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 maja 2021 r. sygn. akt II GOK 2/18 i II GOK 6/18, zgodnie z którym powołanie przez Prezydenta na stanowisko sędziego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, której skład sędziowski ukształtowała władza ustawodawcza, nie stanowi w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego podstawy do odmowy uznania statusu powołanego sędziego albo asesora sądowego. Nie stanowi również wystarczającej podstawy do wyłączenia sędziego od rozpoznania sprawy ze względu na brak jego niezawisłości albo bezstronności albo uznania, że skład sądu jest sprzeczny z przepisami prawa, lub w rozpoznaniu sprawy brał udział sędzia wyłączony z mocy ustawy (wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 17 stycznia 2023 r., sygn. akt II OSK 2372/21, postanowienie Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 8 maja 2023 r. sygn. akt I FSK 2040/22, postanowienie Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 18 grudnia 2023 r. sygn. akt I FSK 1827/23). Poglądy wyrażane w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego zasługują na aprobatę, zaś argumentacja zawarta w powołanych judykatach i konkluzje z niej płynące zachowują aktualność również w odniesieniu do sędziów Sądu Najwyższego.

Z przedstawionych wyżej powodów za chybiony należy uznać również zarzut wnioskodawcy, który podstawy do wyłączenia SSN Grzegorza Pastuszki upatruje w tym, że został on powołany do orzekania w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych.

Konkludując, należy stwierdzić, że wniosek o wyłączenie SSN Grzegorza Pastuszki – jako pozbawiony podstaw formalnoprocesowych – jest niedopuszczalny z mocy ustawy, co powodowało konieczność pozostawienia go bez rozpoznania.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy postanowił jak w sentencji.

[M. T.]

[a.t]